

Lieve lieve Roy,

‘Een mens moet in het leven durven dromen en ze voelde dat haar droom die avond zou uitkomen.’ Dit zegt jouw dierbare vrouw Sakoentela Hoebha in een van haar verhalen.

Ik denk dag en nacht aan jou, jouw kinderen en kleinkinderen. Wat was Sakoentela toch een goede vrouw! Een vrouw met een marmeren hart: puur, zuiver, onsterfelijk! Haar wezen was zo licht beschenen.

Ik moet eerlijk bekennen dat ik zelf niet zo’n goede vrouw ben. Ik ben opvliegend. Word snel boos op mensen. Maar Sakoentela had iets rustieks. Iets moois. Anderen zeggen van haar dat ze een fijn mens was. Als ik foto’s van haar bekijk, dan zie ik haar warme uitstraling. Mensen hebben gelijk als ze zeggen dat ze een lieve vrouw was. Het was een Geschenk voor mij om die liefvallige vrouw kortstondig te mogen kennen, zij het op afstand. Nederland-Suriname.

Deze korte tijd van onze vriendschap heb ik haar ervaren als iemand die zeer barmhartig is. Zeer begaan met het lot van anderen – onder anderen met dat van mij.

Ik was in een gemoedstoestand dat ik emotionele en mentale hulp nodig had van een zachtzinnig en liefvallig Mens. Iemand die mij in mijn omstandigheden kon begrijpen. In mijn pijn en leed kon delen. De uitgever, Franc Knipscheer, kende iemand –

Zo sijpelde zij mijn leven – en ik haar leven binnen.

Wij hebben in het begin verschillende keren per dag aan elkaar geschreven.

Heel veel geschreven, alsof we elkaar al jaren en jaren en jaren kenden. Alsof we elkaar sinds ons vorige leven kenden. Alsof we veel in te halen hadden. Veel moest bijgepraat worden, wat er toen en toen en toen gebeurde!

Het voelde alsof wij tweelingen waren; tweelingzielen. Wij waren ervoor bestemd om elkaar te troosten! Waarom dan heeft God haar zo gauw geroepen? Ik had haar nog nodig! Jij hebt haar nodig! Jouw kinderen en kleinkinderen hebben haar nodig! De Literaire Wereld heeft haar nodig!

Onze obsessie was *eten*. We spraken veel over eten, omdat wij dit en dat niet mochten eten en dit en dat wel mochten eten. Ze vertelde mij over cassaveroti die ze vaak bakte. Ze leerde mij hoe dat te doen. Ik zou het een keer uitproberen.

Toen ik in de keuken stond, kwam er zoete patat, spinazie en avocadoroti uit mijn handen, want cassave had ik niet in huis.

Elke dag dacht ik: wat zou ze vandaag aan het koken zijn? En wonderbaarlijk genoeg dacht zij precies hetzelfde. Ze zei tegen mij: 'Elke dag als ik aan het koken ben, dan denk ik aan jou.'

Ze had mij uitgenodigd om bij haar te komen, wanneer ik naar Suriname zou komen. Ze zou voor mij koken. Ooit had ik mij voorgenomen om bij niemand in Suriname te eten, na mijn ervaringen in 2001. Toen ik bij mensen logeerde die niet konden koken en van mijn geld aten. Maar toen ik Sakoentela leerde kennen, gooide ik alle regels overboord. Ik had besloten om bij haar thuis te eten. En flink ook. En ik zou voor haar nieuwe dingen koken die zij niet kende. Ooit had ik besloten dat al mijn familie dood is. Maar Sakoentela werd mijn familie!

Zij was mijn zus!

Mijn enige echte zus, van wie ik zielsveel gehouden heb.

Wie schrijft die leeft! Onze lieve, lieve Sakoentela heeft sporen achtergelaten. Ooit, honderd jaar later, zal een student ergens in een antiquariaat tussen alle anonieme en wereldbekende literatuur een boek vinden, een boek dat helemaal onder het stof ligt. Met zorgzame handen zal hij of zij het opnemen en het stof ervan afvegen.

Kijken wat voor een parel het is.

De lottowinnaar van Sakoentela Hoebha.

Een schoolvakantie van Sakoentela Hoebha.

Ezra de Haan schrijft over haar:

Sakoentela Hoebha (Suriname, Wanica 1958) studeerde in 2014 af aan de Schrijversvakschool Paramaribo en het directe resultaat daarvan is haar debuut *De lottowinnaar*. De verhalen in deze bundel zijn zeer goed geschreven en buitengewoon fijn van taal. Soms gebruikt Hoebha ook het Sarnami, de taal die Hindoestaanse Surinamers spreken, zonder dat het ook maar een moment onbegrijpelijk wordt. Integendeel, het geeft pit aan de zinnen, als een peper aan een gerecht.

Het perspectief dat de auteur gebruikt om haar verhalen te vertellen maakt al snel duidelijk dat hierover goed is nagedacht. Neem het verhaal 'Sindhur' waarin de in Nederland wonende Sharda haar dementerende oma in Suriname bezoekt. Door met de ogen van Sharda de omgeving van haar grootouders te bekijken 'zie' je het verschil tussen vroeger en nu. De zandweg is een asfaltweg geworden. De weilanden zijn verkaveld en er staan nu rijen moderne huizen waaraan de 'shutters' ontbreken. Ook het commentaar van de taxichauffeur in het verhaal spreekt boekdelen.

Het huis van Nána en Náni was het enige dat er kleurloos bij stond. Het verroeste dak was bedekt met afgevallen takken en bladeren van de manjaboom die naast het huis stond. Er groeide zelfs wilde ananas op het dak. De chauffeur die voortdurend een blik in de achteruitkijkspiegel wierp, merkte dat ik veel belangstelling had voor de omgeving. 'Die mensen daar zitten waarschijnlijk hoog en droog in Holland hun weewee [bijstand] te ontvangen. Zo verwaarloosd no?' Hij wees naar het huis van mijn grootouders.

Zie je Roy, jouw lieve, lieve dierbare vrouw zal niet vergeten worden. Haar naam zal weerklinken in de leslokalen. Vanaf nu tot ver in de komende eeuwen!

Studenten gaan over haar praten.

Ja, Sakoentela leeft, Sakoentela zal blijven leven. Sakoentela is niet dood.

Sakoentela mag niet doodgaan. Sakoentela is een parel die iedere eeuw opnieuw ontdekt zal worden en voort zal leven, zolang de mens blijft lezen.

Nog een anderhalve maand terug zei ze: 'Ik heb patākā (zoetwatervis) schoongemaakt. Morgen ga ik het bakken met cassaveroti en het samen opeten met mijn gezin.' Liefde sprankelde in haar woorden.

Zoveel hield zij van haar gezin.

Ze was ziek, maar ze dacht elke dag hoe haar gezin, haar echtgenoot gelukkig te maken!

We spraken met elkaar over onze echtgenoot. Ze vertelde wat voor een goede echtgenoot ze had. Hoe gezegend zij was met een echtgenoot als jij.

Ze zei dat wij leven dankzij de goede zorg van onze echtgenoot.

Een week terug vroeg jij aan mij hoe jij zonder haar leven moet. Je bent zo gehecht aan haar! Dat vond ik zo mooi om te horen, want in Suriname kunnen

de mannen hun vrouw alleen maar slaan en controleren. Jij hebt laten zien dat het ook anders kan!

Ik ben gezegend met mijn echtgenoot.

Ja, Roy, jij kan mijn echtgenoot begrijpen, want hij is in dezelfde positie als jij in de afgelopen jaren. Hij zorgt voor mij in deze moeilijke tijden. Ik ben zijn parel! Wie anders dan jij begrijpt hem? Wie anders dan ik begrijpt de pijn van Sakoentela? Wie anders dan ik weet van haar lijden? Wie anders dan ik gaat door de hel als Sakoentela? Haar pijn doet mij pijn. Kon ik maar bij haar zijn in de afgelopen maanden, haar handen vasthouden. Haar laten weten dat ik er ben voor haar. Kon ik nu maar bij jou zijn. Jou laten weten dat ik er ben voor jou.

Maar mijn gezondheid laat mij niet toe om over te vliegen.

Lieve lieve Roy, jij had een markante vrouw. Boeiend in verschillende facetten van het leven. Zij had een zeldzame eigenschap van lief zijn en alles om haar heen te beminnen. Haar groentetuin. De vruchten die ze plukte uit haar boomgaard. Alles wat in haar handen kwam, kreeg waarde en kwaliteit. Omdat zij het geheim van het leven begrepen had. Ze had begrepen dat wij mensen niets in onze handen hebben. We kunnen alleen maar ieder klein ogenblik van het leven genieten.

Sakoentela was een vrouw met bravoure! In de Surinaamse literatuur en bij de letterkundigen staat haar naam voor altijd gegrift. En jij bent de echtgenoot die haar alle ruimte gegeven heeft om zich te ontwikkelen en ontplooien op alle gebieden en in alle fases van haar leven.

Zij heeft zich neergezet in woorden, in zinnen, in verhalen, in boeken.

Een schoolvakantie is een portret van een hechte vriendschap tussen twee jongeren uit verschillende milieus in Suriname. Akash is de zoon van een boer. Hij werkt net als zijn vader hard, is intelligent, ijverig en toegewijd. Ali's ouders zijn rijk en leven in luxe. Hij is druk en zorgeloos. Hoewel ze dus opgroeien in heel andere gezinnen, zijn ze de beste vrienden. Aan het eind van het jaar blijkt dat Ali blijft zitten, terwijl Akash glansrijk overgaat naar de volgende klas. Er ligt echter nog een schoolvakantie voor hen – die zal bewogen zijn. Ali en Akash besluiten buurman Armand te helpen met zijn watermeloenooft, om zo wat vakantiegeld te verdienen. Er breekt brand uit

op het perceel van de buurman en een deel van de meloenaanplant wordt vernietigd. Kan het zijn dat een van de jongens betrokken was, door schuld of nalatigheid?

Tallose brieven van haar liggen nu voor mijn ogen. Ze beginnen allemaal met: 'Lieve lieve Yasmine'. Dit omdat ik de eerste was die twee keren *lieve lieve* achter elkaar schreef. In de Thora, het Joodse Heilige Geschrift, staat dat twee keren 'lieve' achter elkaar Zegen met zich meebrengt. Welke woorden anders zijn dan mooier en Gezegender dan *lieve lieve*.

Ik zou haar nu willen vragen: 'Lieve lieve Sakoentela, wat moet ik met al de brieven doen?'

Haar laatste brief aan mij schreef zij op 22 januari 2021, 11.50 uur.

Lieve lieve Yasmine.

Het gaat niet goed met mij. Ben heel erg ziek. Kan niks meer.

Slaap bijna de hele dag. Komt door de tabletten die ik slik.

Praten vergt veel energie van me. Kan nauwelijks eten. Eet alleen vegetarisch.

Ben kilo's afgevallen.

Moet vanmiddag naar de dokter. Weet niet of 't zin heeft, maar Roy brengt me toch.

Hou je goed lieverd.

Gr.

Ik schreef terug op 22 januari 2021, 12.26 uur.

Laten wij leven zus.

Niet opgeven. Laten wij leven. Kijk naar youtube van mensen die overleefd hebben. Ik lig ook dagen in bed.

Zondag ga ik naar Hongarije voor zuurstofbad. Dennis doet alles om mij in leven te houden.

Blijf je lichaam aaien.

Dennis zet zijn hand op mijn buik en dan fluistert hij om de tien minuten

‘Sing-Shi 8. Loop loop loop. Nieuw nieuw nieuw.’

Het betekent: ‘Levensenergie stroom in nieuwe tijdseenheid!’

Dan word ik zo diep diep diep rustig en sereen.

Kijk of Roy het voor jou kan doen.

Op vrijdag 22 januari 2021, om 16.22, uur schreef ik weer:

Ik belde je op zus, maar kreeg geen gehoor.

Ik kijk wanneer ik weer kracht heb om op te bellen.

Bel jij maar ook op wanneer je kracht hebt.

Laten we afspreken om niet op te geven.

We gaan leven voor onze kleinkinderen.

Leef Sakoen Leef!!!!!!

Zij heeft niet meer teruggeschreven. Ik bleef tevergeefs wachten, tot een keer jij, haar echtgenoot, dierbare kameraad, mij schreef, dat ze niet meer wilde –

Ik was radeloos. Ik heb een poging gedaan om jullie beiden op andere gedachten te brengen. Maar wie is Groter dan God. Hij heeft Zijn plannen voor eenieder. We zijn kleipoppen in de handen van God. Wij mensen zijn humble. We kunnen alleen maar ons hoofd buigen en humble leven. Dat is het geheim van het leven.

De wereld van Dante: *De Goddelijke komedie.*

De één komt – de ander gaat. Start, change, stop, maak plek op het podium, om weer terug te komen na een bezoek aan God.

Als dit het leven is, dan kunnen we het alleen maar stilzwijgend accepteren.

Lieve Roy, laten wij mensen allemaal ons hoofd buigen en nederig leven!

Bij iedere stap is God, met Zijn eigen plan!

Lieve lieve groeten,
Saya Yasmine Amores.